

STORTINGET

Representantforslag 70 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentant Une Bastholm

Dokument 8:70 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Une Bastholm om marine verneområder i den eksklusive økonomiske sonen

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge er et havland. De første steinaldermenneskene kom til Norge sjøveien og bosatte seg langs kysten for 11 000 til 12 000 år siden. Siden det har havene vært grunnlag for bosetting, handel og etter hvert velstandsutvikling. 70 prosent av Norges eksportinntekter kommer i dag fra ressurser i havet: olje og gass, fisk og sjømat.

Mulighetene for økt verdiskaping og sysselsetting i havnæringene i fremtiden er store. Forutsetningen er at ressursene og naturverdiene i havet forvaltes på en bærekraftig måte og i et langsiktig perspektiv. Konsekvensene av ikke å ta hensyn til naturens tålegrenser er fatale og lett synlige globalt: 60 prosent av verdens dyrearter i hav og på land er utryddet siden 1970. Verdens korallrev er halvert de siste 30 år.

Rene og sunne hav er ett av tre satsingsområder i regjeringens havmelding fra 2017. For å oppnå dette slår regjeringen fast at balansen mellom bruk og vern må respekteres og tydeliggjøres i nye regler og nytt samarbeid. FNs ekspertgruppe for vurdering av miljøtilstanden i verdenshavene anbefaler marint vern som et av virkemidlene for å bevare naturverdiene i havene for fremtiden.

Per i dag finnes det seks marine verneområder i Norge. Ingen av dem befinner seg i den eksklusive øko-

nomiske sonen, som utgjør nesten 80 prosent av Norges havområder. Grunnen er at det ikke finnes eksplisitt hjemmel i norsk rett til å verne områder utenfor territorialgrensen på 12 nautiske mil. Norge mangler derfor et sentralt rettslig verktøy for å oppfylle internasjonale målsettinger og forpliktelser og sikre verdiene i havet for fremtidige generasjoner.

Unike naturverdier i norske farvann

Norske havområder rommer sårbare og verdifulle naturverdier, unike i verdenssammenheng. Norsk vårgytende sild er verdens største sildebestand og den nordøst-atlantiske torsken verdens største torskebestand. Norge har flere store kaldtvannskorallrev med et rikt artsmangfold, bygget opp over tusenvis av år. Røstrevet utenfor Lofoten er det største dypvannskorallrevet i verden. Sjøfuglbestandene langs norskekysten er enorme.

Ifølge Miljødirektoratets naturindeks er tilstanden både på havbunnen og i vannmassene generelt sett god. Både totalbestanden og gytebestanden av nordøst-atlantisk torsk er stor. Flere korallrev er beskyttet under fiskerilovgivningen. Bestanden av norsk vårgytende sild er imidlertid under føre-var-nivået. Man har også svært begrenset kunnskap om forekomst og bestandsendringer for de fleste marine artsgrupper som ikke er omfattet av kommersielle interesser. Flere naturtyper i havet er sårbare eller nær truet.

På grunnlag av dette er statusen for «nær truede og truede arter og naturtyper i havområdene» vurdert som «dårlig» av Miljødirektoratet. Dette er en av indikatorene for nasjonalt mål 1.2 for naturmangfold: Ingen arter skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres. Målene er fastsatt av Stortinget og regjeringen.

Også statusen for indikatoren «vernet areal i havområdene» under mål 1.3 er vurdert som «dårlig». Målet går ut på at et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for fremtidige generasjoner. Grunnen er at en svært liten andel av landets hav- og kystområder er vernet. De to nevnte indikatorene viser at det haster å trappe opp arbeidet med marint vern, både for å ta vare på et representativt utvalg av norsk natur og sikre at ingen marine arter utrykkes.

Internasjonale mål og forpliktelser

Norge er etter konvensjonen om biologisk mangfold folkerettslig forpliktet til å bevare marine økosystemer og å etablere et nettverk av verneområder for å bevare biologisk mangfold. Et hovedmål under konvensjonen er å stanse tapet av artsmangfold innen 2020 for å sikre velfungerende økosystemer som leverer nødvendige økosystemtjenester.

For å oppnå dette har partslandene til konvensjonen, inkludert Norge, vedtatt de såkalte Aichi-målene. Det slås fast i Granavolden-erklæringen at regjeringen vil jobbe for å nå disse. Et av målene er at 10 prosent av verdens kyst- og havområder skal vernes innen 2020. FNs bærekraftsmål, som Norge også er tilsluttet, slår på samme måte fast at 10 prosent av verdens marine områder skal vernes innen 2030.

Norge ligger i dag dårlig an til å oppfylle dette målet, ettersom kun rundt 0,4 prosent av landets marine områder er vernet og man mangler rettslige verktøy for vern i nesten 80 prosent av havområdene. Til sammenligning har Sverige, Danmark, Tyskland og Storbritannia vernet henholdsvis 15, 18, 45 og 29 prosent av sine marine områder.

Marine verneområder

Vern av områder på land har en lang historie i Norge. Rondane ble etablert som Norges første nasjonalpark i 1962. 17 prosent av landarealet er i dag vernet. I kontrast til dette står arbeidet med å verne områder i havet. Det første norske korallrevet ble vernet i 1999. Da kom også St.meld. nr. 43 (1998–99), som slo fast at marine verneplaner skulle utarbeides. Lov om Norges økonomiske sone ble her nevnt som et aktuelt lovgrunnlag for marine verneområder utenfor territorialgrensen.

Meldingen ble fulgt opp gjennom anbefalinger om verneområder fra Rådgivende utvalg for marin verneplan i 2003. Utvalget anbefalte 36 områder, hvorav fem strekker seg ut over territorialgrensen på 12 nautiske mil.

Særskilt hjemmel for vern av marine områder ble gitt ved vedtakelsen av naturmangfoldloven for 10 år siden. Loven er imidlertid på dette punktet avgrenset til territorialfarvannet innenfor 12 nautiske mil. Hovedbegrunnelsen var at vern i den eksklusive økonomiske sonen kunne komme i strid med folkeretten. De senere års

rettsvitenskapelige forskning og statspraksis tyder imidlertid på at Havrettskonvensjonen ikke er til hinder for dette.

Regjeringen varslet i lovproposisjonen til naturmangfoldloven at den ville

«foreta en grundig vurdering av hvorvidt, og ev. i hvilken form, øvrige bestemmelser skal gis anvendelse utenfor 12 nm».

Så vidt forslagsstiller kjenner til, er dette ikke blitt gjort.

Lovgivningen må styrkes

Miljødirektoratet påpekte sommeren 2017 at det – sett i lys av utviklingen med nye marine næringer og et stadig økende press på de marine ressursene i havet –

«haster med å oppdatere det miljørettslige rammeverket slik at vi kan ta vare på spesielt sårbare og verdifulle naturressurser som befinner seg utenfor 12 nautiske mil».

Direktoratet oppfordret samtidig

«berørte departementer om å gå sammen om å vurdere mulighetene for å gi naturmangfoldlovens bestemmelse om områdevern anvendelse utenfor 12 nautiske mil».

og kunne ikke se at folkerettslige regler var til hinder for dette.

Forslagsstiller viser også til at Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti under behandlingen av naturmangfoldloven i 2009 foreslo at loven – herunder bestemmelsen om områdevern – nettopp skulle gjelde i sin helhet i den eksklusive økonomiske sonen. I den nye regjeringsplattformen slås det også fast at et representativt utvalg av havområdene skal vernes. Det forutsetter hjemmel for vern også utenfor territorialgrensen.

På dette grunnlag mener forslagsstiller det bør gjennomføres en grundig utredning av hvordan marint områdevern utenfor 12 nautiske mil kan hjemles, enten i økonomiske soneloven eller i naturmangfoldloven. Etter en slik utredning bør regjeringen utarbeide et forslag til lovendring som Stortinget får til behandling, og legge frem en plan for vern av 10 prosent av Norges havområder.

Slik kan regjering og storting bidra til oppfyllelsen av internasjonale mål og forpliktelser, egne nasjonale mål for naturmangfold, anbefalinger fra Miljødirektoratet, rådgivende utvalg for marin verneplan og FNs ekspertgruppe for vurdering av miljøtilstanden i verdenshavene samt regjeringsplattformen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til en lovhjemmel for marine verneområder i den eksklusive økonomiske sonen.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for vern av 10 prosent av Norges territorialfarvann og eksklusive økonomiske sone innen 2020, inkludert områdene anbefalt av Rådgivende utvalg for marin verneplan i 2003.

29. januar 2019

Une Bastholm

